

УДК 159.9.01

**CREATIVITY OF TARAS HRYHOROVYCH SHEVCHENKO THROUGH
THE PRISM OF PSYCHOANALYSIS****ТВОРЧИСТЬ ТАРАСА ГРИГОРОВИЧА ШЕВЧЕНКА КРІЗЬ ПАРИЗМУ
ПСИХОАНАЛІЗУ****Plakhotna S. / Плахотна С. І.***teacher / викладач**Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College
of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
ім. Т.Г.Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті здійснюється психологічне осмислення творчості Т.Г. Шевченка з позиції психоаналізу. Уточнені особливості психології творчості поета: вплив дитинства на творчість, взаємозв'язок думок з почуттями і словами. Встановлено, що дитяча вразливість, яка проявилася у дитячих мріях та снах, вплинула на емоційність творів поета.

Ключові слова: дитинство, дитячі спогади, мрійливість, психологія творчості, підсвідомість, сновидіння, сонна фантазія, символічні образи, образність, вплив інтроверсії.

Вступ.

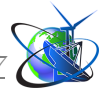
У невичерпній спадщині геніального співця українського народу, поета, художника й громадянина-патріота Тараса Григоровича Шевченка важливе місце посідають погляди на психологію людини.

Дослідженням творчості великого кобзаря займалися філологи, історики, та літературознавці, проте недостатньо було приділено уваги зі сторони психології. Цікаву спробу осягнення творчості Т. Шевченка здійснив доктор словесної творчості Степан Бaley. Він видав у Львові у 1916 році невеличку книжечку під назвою «З психології творчості Шевченка». Автор поставився до свого завдання дуже обережно. Наводячи прояви задушливих і захованих у підсвідомості любовних мотивів у творчості Шевченка, автор не припускає, щоб «сей мотив мав як чинник творчості Шевченка, якимось виїмково велике передове значіння». В такому напрямі він і веде спостереження, признаючись навіть, що таким спостереженням «далеко до систематичного викінчення» [3].

Основний текст. Класик української психології Г. Костюк зазначав, що питання людської психіки постійно цікавили Тараса Григоровича. Знання людської душі, проникливе розуміння людських вчинків і переживань потрібні як поетові й письменникові, так і художникові.

Поняття «дитина», «дитинство», «мати» належить до найулюбленіших сфер у поезії Шевченка, це те чого не може обминути поет.

Сфера «дитини» недаремно така близька Шевченкові, бодитячі враження посідають важливе місце у його творчій свідомості. Образ дитини символізує для поета чистоту й безпосередність погляду на світ, так як несвідомо знаходить у собі правдиве джерело своїх дитячих настроїв. Його власне колишнє горе, його поранена дитяча душа, яка оживала в ньому внаслідок несвідомих регресій, була в ньому саме тим другим «Я», тим його «серцем», що так часто плакало в ньому й наводило якийсь важкий сум на душу.

Складні умови життя примушували Т.Г.Шевченка ще більше «замикатися у собі». Вплив інтроверсії на творчість і життя Шевченка настільки помітне, і на це вказували багато дослідників. Прикрі дитячі спогади з'являлися в уяві поета в символічних образах, що ховалися у глибинах його душі та підкошували радість життя. Любов до матері й сестри могла проявлятися лише у спогадах та мріях. Можливо Тарас фантазував, можливо плакав. Так чи інакше його почуття прихильності й любові залишилися у ображенім, тужливім серці. Об'єкти любові були вже не зовні, а у ньому самому, в його спогадах, в бажаннях любити їх та знайти знову, Шевченко стає «замкнений у самому собі». Дитяча любов має і ідеальне, егоїстичне, смислове забарвлення в тому значенні, що її перші мрії, перші спроби будувати за допомогою фантазії світ, який піднімається над дійсністю.

Дитячим фантазіям, в яких висловлюються усі сторони дитячої душі, Шевченко присвячує дуже багато уваги. Здатність дитини мріяти має вищий ступінь ніж у дорослого, це та форма мрії, яку називають „сном на яву". Для дорослої людини складається враження чогось аномального, а не аномальним є у дитини, яка „бавиться“ своїми мріями годинами. Оточення дитини не часто здогадується про ті „замки у повітрі", що їх у таких снах вичаровує душа дитини. Дитина з початку з відвертою наївністю признається у своїх мріях, які їй самій являються під видом подій, що „колись“ будуть. Та помітивши, що такі вияви з боку дорослих спростовуються та викликають посмішку, діти вчаться з часом приховувати свою мрію «щоб світ не бачив і люди не чули». Дитина вчиться також з часом соромитися деяких своїх мрій перед іншими, а відтак також перед собою. Протиріччя між «моральними» і «неморальними» речами починає вростати у душу дитини, ховатися у підсвідомості, а з часом проявлятися у снах.

Дитячі перші сни про силу й могутність, про царство щастя викликані першим «ідеалом» дитячої любові. Сни у творах Тараса Шевченка та й сни самого поета дуже виразні, сюжетні, докладні. Від них тягнуться нитки до Шевченкового гротеску, до умовностей. Про щирість і правдивість поета можна впевнитися звернувшись до його віршів, які мають назву «Сон». Вони справді були породжені його снами, і всюди, де в його віршах говориться «мені снилося», насправді, так і було, його поетичний сюжет служить відображенням сну. Але річ тут, звичайно, не в такій повній вірогідності, домисел у художніх творах неминучий і природний [6].

Цікавим є те, що ці «сни» свідчать про постійну роботу підсвідомості, що живить фантазію поета, про художню активність уяви, про характер психологічної реакції на дійсність. Для психології сну взагалі характерне химерне поєднання різних планів. Тарас Шевченко широко використовував у своїй творчості цю форму як вдячний засіб, що виправдовує найсміливіші умовності, допомагає дати органічний сплав фантазії й дійсності, так як він бачив великі і своєрідні можливості суто художнього узагальнення, закладені у формі сну.

Т.Г. Шевченко умів використовувати реальні зв'язки дуже дорогі йому, любив будувати «повітряні замки» завдяки фантазії, в його уяві могла

виникнути ціла драма тільки за одним тільки словом. Народна пісня й дума переносили його у фантастичний світ уявлених образів, перед своїм внутрішнім зором постійно оживлюються картини й спогади дитинства, найменший проблиск надії запалював його[5].

Т.Шевченко вважав, що для люблячих, співчутливих душ «повітряні замки міцніші і прекрасніші матеріальних палат егоїста» - ця психологічна істина не зрозуміла деяким людям, бо вони не знають величі і досконалості щастя на землі. У Шевченка жила постійна потреба в ідеалізації, але будуючи такі «замки», він ні на хвилину не забував, що це міраж, який жорстоко розвіє дійсність. Свідомо сприймав усе це як ідилію, одночасно не вірячи в її реальність, все це досить виразно відчувається в тривожному настрої поета. У спокійному і безхмарному змісті проглядається невіра у свої «повітряним замкам», але все таки вони були йому потрібні.

Постійні образні теми поета, так звані «слова-зірочки», мають важливе значення, бо це своєрідні ідейні та емоційні клубки, в яких зосереджуються його думки і поетичні переживання. До таких мотивів-зірок у Шевченковій поезії належать мотиви «сну», які мали для Шевченка неабияке значення. Він запам'ятовує ці образи, переповідає в листах і в щоденнику, його вабить тут, очевидно, можливість об'єднати різні враження в єдине ціле, які мають свої закономірності. У цьому зв'язку варто згадати Франкову аналогію між поетичною фантазією й сновидінням, обґрунтовану в роботі «Із секретів поетичної творчості», аналогією, яка підтверджується новішими дослідженнями психофізіології.

Сонна фантазія є не лише репродуктивною, а й творчою, бо у форму «сну» легко вилити мрію, сформувану ідилію, до якої прагнув Шевченко. Фантазія також здатна створити такі образи, сцени, ситуації, яких ми в житті не бачили і не спостерігали, та поет прекрасно усвідомлює всю нереальність і ілюзорність ідеалізованих образів.

Життєві обставини Т. Шевченка могли легко відродити в його душі чутливість та образність. Самотність поета найбільше сприяла розвитку такої властивості душі як мрійливість, яка часто супроводжувала поета у його волі й неволі. Життєвий шлях поета, на його ж власну думку, уявляється як велика трагедія, герой цієї трагедії він сам. Шевченко прагнув до повного, інтенсивного життя у коханні й красі, яке вважав своїм порятунком, але це прагнення і входило у конфлікт із життєвими обставинами.

Висновки.

Т.Г. Шевченко усе своє життя палко й самовіддано кохав той образ, що виник у його підсвідомості. Коли почуття любові довго живе у серці, то треба якимось чином з'єднати в одне ціле інтровертований комплекс любові з реальним об'єктом. Тарас Григорович Шевченко належав до тих одиниць, індивідуальність яких занадто сильно розвинена, щоб вона могла втратити свою неповторність під впливом зовнішніх обставин і занадто багата, щоб її відношення до суспільного життя могло її цілком захопити. Творчість поета по своїй суті проста, однак скарб душі й глибина творчості ще невичерпані.

Література:

1. Балеї С. З психології творчості Шевченка. Львів: Шляхи, «Новітня бібліотека», Ч. 20. Друкарня Ставропігійського інституту під управою Ю. Сидорука 1916 91 с. URL: http://www.nibu.kiev.ua/elfond/z_psihologii_tvorchosti_shevch Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>
2. Грабович Гр. Шевченко, якого не знаємо [текст] / Гр. Грабович. Вид. 2-ге. Київ: Критика, 2014. 414 с.
3. Маслюк А.М. Творчість Тараса Шевченка крізь призму матеріалістичних поглядів Г.Костюка та С.Балея і Я.Яреми // Освіта та розвиток обдарованої особистості. №1 (56) 2017
4. Кашуба М. В. Творчість Т. Шевченка в контексті психоаналізу // Філософські науки. Вісник Нац. універ. „Львівська політехніка». № 550. Львів, 2006. с. 83-94. <https://evnuir.vnu.edu.ua> > bitstream
5. <https://vnu.edu.ua> > suspilstvo
6. <http://dspace.wunu.edu.ua> > bitstream

Literature:

1. Balei S. From the psychology of Shevchenko's creativity. Lviv: Shliakhy. "Novitnia biblioteka", part 2 Printing house of Stavropihiisk Institute headed by Yu. Sydoruk .1916 .91 p. URL: http://www.nibu.kiev.ua/elfond/z_psihologii_tvorchosti_shevch Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>
2. Hrabovych Hr. Shevchenko that we know [text]/ Hr. Hrabovych. Edition 2. Kyiv: Krytyka, 2014. 414p.
3. Masliuk A.M. Taras Shevchenko's creativity through the prism of materialistic views of H. Kostyuk and S. Balei, as well as Ya. Yarema // Education and development of gifted personality. №1 (56) 2017.
4. Kashuba M.V. Taras Shevchenko's creativity in the context of psychoanalysis // Philosophical Sciences. Bulletin of National University "Lviv Polytechnic". №550. Lviv, 2006. pp.83-94. <https://evnuir.vnu.edu.ua> > bitstream
5. <https://vnu.edu.ua> > suspilstvo
6. <http://dspace.wunu.edu.ua> > bitstream

Annotation. The article provides a psychological understanding of T.H. Shevchenko's creativity from the standpoint of psychoanalysis. Specific features of the psychology of the poet's creativity are the influence of childhood on creativity, the relationship of thoughts with feelings and words. It was defined that children's vulnerability, which appeared in children's ambitions and dreams, influenced the sentimentalism of the poet's works.

Key words: childhood, children's memories, dreaminess, psychology of creativity, subconsciousness, dreams, sleepy fantasy, symbolic images, imagery, influence of introversion.